

หมวดที่ 6

เค้าโครงเรื่อง

บทที่ 1 ฟ้องแย้ง

บทที่ 2 การหักหนี้

สาระสำคัญ

1. ฟ้องแย้งคืออะไร
2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฟ้องแย้ง
3. ผู้มีสิทธิฟ้องแย้ง
4. จะฟ้องแย้งใครได้บ้าง
5. การบรรยายฟ้องแย้ง
6. ทุนทรัพย์ของฟ้องแย้งและเขตอำนาจศาลที่จะรับฟ้องแย้ง
7. กำหนดเวลาในการยื่นฟ้องแย้ง
8. การตรวจและสั่งฟ้องแย้ง
9. สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีที่มีฟ้องแย้ง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาหมวดที่ 6 นี้แล้ว ทำให้นักศึกษา

- (1) ทราบความหมายของฟ้องแย้ง
- (2) ทราบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฟ้องแย้ง
- (3) ทราบว่าผู้ใดมีสิทธิฟ้องแย้งและจะฟ้องแย้งใครได้บ้าง
- (4) ทราบว่าฟ้องแย้งต้องรวมมาในคำให้การ
- (5) ทราบถึงเรื่องหักหนี้กับฟ้องแย้งนั้นมีสภาพต่างกัน

หมวดที่ 6

ฟ้องแย้งและการหักหนี้

บทที่ 1

ฟ้องแย้ง

ได้กล่าวมาแล้วในหมวด 2 เรื่องคู่ความว่าสิทธิการนำคดีขึ้นสู่ศาลเมื่อกรณีเกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ผู้ที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ ย่อมนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อขอให้รับรองคุ้มครองสิทธิของตนโดยกล่าวหาผู้ที่มาโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ซึ่งเรียกว่า “จำเลย” ฉะนั้น การโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่จำเลยเอง อาจถูกโจทก์ในคดีเดิมโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ในคดีเดียวกันได้ จำเลยย่อมนำคดีนั้นขึ้นสู่ศาลเช่นเดียวกันซึ่งหากให้จำเลยนำคดีไปฟ้องโจทก์ต่างหากอีกจะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงได้บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีในเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 177 วรรคสาม และมาตรา 179 วรรคท้าย เรียกว่า “ฟ้องแย้ง” ในการศึกษาเรื่อง “ฟ้องแย้ง” นี้ขอแยกออกพิจารณาดังนี้

1. ฟ้องแย้งคืออะไร
2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฟ้องแย้ง
3. ผู้มีสิทธิฟ้องแย้ง
4. จะฟ้องแย้งใครได้บ้าง
5. การบรรยายฟ้องแย้ง
6. ทุนทรัพย์ของฟ้องแย้ง และเขตอำนาจศาลที่จะรับฟ้องแย้ง
7. กำหนดเวลาในการยื่นฟ้องแย้ง
8. การตรวจและสั่งฟ้องแย้ง
9. สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีที่มีฟ้องแย้ง

1. ฟ้องแย้งคืออะไร

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง “ฟ้องแย้ง” ไว้ในมาตรา 177 วรรคสามว่า “จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ แต่ถ้าฟ้องนั้นเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก” และมาตรา 179 วรรคท้าย บัญญัติว่า “แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องต่อศาลใด ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้องแย้ง ภายหลังจากที่ได้ยื่นคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้

เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลย นอกจากจำเลยจะให้การปฏิเสธข้อหาของโจทก์แล้ว ถ้าจำเลยเห็นว่าความจริงโจทก์ต่างหากที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่จำเลย จำเลยก็มีสิทธิฟ้องโจทก์ให้ชำระหนี้แก่ตนไปพร้อมกับคำให้การแก้ฟ้องของโจทก์ ฟ้องของจำเลยเช่นนี้เรียกว่า “ฟ้องแย้ง” ดังนั้น “ฟ้องแย้ง” คือ การฟ้องซึ่งจำเลยกลับฟ้องโจทก์โดยฟ้องในคดีเดียวกัน ขอให้โจทก์รับผิดชอบ กล่าวคือ โจทก์เป็นผู้เริ่มคดีก่อน เมื่อโจทก์ฟ้องแล้วจำเลยจึงได้ฟ้องโจทก์บ้างในคดีเดียวกัน โดยกล่าวรวมมาในคำให้การ

ตัวอย่าง รถยนต์โจทก์จำเลยชนกัน โจทก์ฟ้องว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของจำเลยการชนกันจึงได้เกิดขึ้น ขอให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทน จำเลยเห็นว่าการชนกันนี้เป็นด้วยความประมาทของโจทก์หาใช่ของตนไม่ เช่นนี้จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การขอให้โจทก์ใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ได้ คดีเช่นนี้เกี่ยวพันกัน ฉะนั้น ศาลจะไม่สั่งให้จำเลยแยกคดีและยอมให้ฟ้องแย้งได้

ฉะนั้น ฟ้องแย้งจึงประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก เป็นคำให้การต่อสู้คดีของโจทก์ ประการที่สอง เป็นการเสนอข้อหาของจำเลยต่อโจทก์

ฟ้องแย้งของจำเลยกับคำให้การของจำเลยที่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คำฟ้องของโจทก์ต้องสอดคล้องกัน หากฟ้องแย้งกับข้อต่อสู้ขัดแย้งกันก็จะถือว่าฟ้องแย้งไม่เกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีเข้าด้วยกันได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 179 วรรคสาม (นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 199/2522 โจทก์ฟ้องว่า โจทก์รับประกันวินาศภัยรถยนต์คันเกิดเหตุและรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัยมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยที่ 2 ในฐานะนายจ้างให้ร่วมกันรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกจ้างขับรถโดยประมาทชนรถที่เอาประกันภัยคันดังกล่าว จำเลยที่ 2 ให้การปฏิเสธว่า โจทก์มิได้เป็นผู้รับประกันภัยรถยนต์คันดังกล่าว กรมธรรม์ประกันภัยเป็นเอกสารปลอม ความเสียหายเกิดเพราะความ

ประมาณของลูกจ้างผู้เอาประกันภัย ฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหาย และขอให้เรียกผู้เอาประกันภัยกับลูกจ้างมาเป็นจำเลยตามฟ้องแย้งด้วย ดังนี้เมื่อจำเลยที่ 2 ปฏิเสธฟ้องว่าโจทก์ไม่ใช่ผู้รับประกันภัย จึงไม่มีมูลที่จำเลยที่ 2 จะฟ้องแย้งโจทก์ตามสัญญาประกันภัย เพราะมิได้เกี่ยวกับฟ้องเดิม เมื่อศาลไม่รับฟ้องแย้งของจำเลยจึงไม่อาจเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นจำเลยตามฟ้องแย้งได้เช่นกัน)

2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับฟ้องแย้ง

ในการพิจารณาว่าเป็นฟ้องแย้งหรือไม่จะต้องพิจารณาว่าคำฟ้องดังกล่าวประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญทั้งสามประการหรือไม่ หลักเกณฑ์สำคัญทั้งสามประการอันถือเป็นการฟ้องแย้งมีดังนี้

ก. ต้องมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่

ข. ต้องมีฟ้องเดิม

ค. ฟ้องแย้งนั้นต้องเกี่ยวกับฟ้องเดิม

ก. **ต้องมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่** เนื่องจากฟ้องแย้งเป็นคำฟ้องชนิดหนึ่ง (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (3)) ที่คู่ความเสนอต่อศาลเพื่อให้พิจารณาพิพากษา ดังนั้นจึงตกอยู่ในบังคับของมาตรา 55 เช่นเดียวกับฟ้องธรรมดา กล่าวคือผู้มีสิทธิฟ้องแย้งจะต้องถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ และสิทธิหรือหน้าที่ทางแพ่งนั้นได้ถูกโต้แย้งก่อนที่จะมีการฟ้องแย้งแล้ว หากไม่มีการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่จะฟ้องแย้งไม่ได้ แม้จะฟ้องแย้งไฉไลแล้วหน้าก็ทำไม่ได้

ตัวอย่างที่ 1 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขับรถชนโดยประมาทเส้นเล่อ ชนท้ายรถจักรยานสามล้อที่โจทก์โดยสารมาเป็นเหตุให้โจทก์บาดเจ็บขอให้ใช้ค่าเสียหาย จำเลยให้การว่าตนมิได้ประมาทเส้นเล่อ นายประทีปคนถีบจักรยานสามล้อต่างหากที่ประมาทเส้นเล่อและฟ้องแย้งโจทก์มาในคำให้การให้ใช้ค่าเสียหายให้จำเลย เช่นนี้จำเลยฟ้องแย้งไม่ได้¹ เพราะโจทก์มิได้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่จำเลยแต่อย่างใด เนื่องจากโจทก์เป็นผู้โดยสารไม่ได้เป็นคนถีบรถสามล้อ

ตัวอย่างที่ 2 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเช่าตึกแถวโจทก์ โจทก์บอกเลิกสัญญาแล้วขอให้ศาลขับไล่จำเลยและเรียกค่าเสียหาย จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่าจำเลย

¹ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 153/2512.

ซ่อมแซมห้องเช่าหากจำเลยต้องออกจากห้องเช่า โจทก์ต้องใช้เงินค่าซ่อมแซมห้องเช่าให้จำเลย เช่นนี้จำเลยฟ้องแย้งไม่ได้เพราะในขณะที่ฟ้องแย้งจำเลยยังไม่ถูกโต้แย้งสิทธิ สิทธิของจำเลยจะถูกโต้แย้งเมื่อศาลพิพากษาขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยจะฟ้องแย้งไว้ล่วงหน้าไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

คำพิพากษากฎีกาที่ 6/2526 ฟ้องแย้งของจำเลยที่ให้ตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีและเอกสารของธนาคารโจทก์เพื่อแสดงผลว่าจำเลยไม่ได้เป็นหนี้ตามที่โจทก์ฟ้อง เป็นเรื่องที่จำเลยแสวงหาหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีของจำเลย มิใช่เป็นการเสนอข้อหาต่อศาลไม่ถือว่าเป็นฟ้องแย้ง

คำพิพากษากฎีกาที่ 5520/2542 ฟ้องแย้งนอกจากจะเป็นคำให้การต่อสู้คดีแล้วยังต้องเป็นการเสนอข้อหาของจำเลยต่อโจทก์อันอาจมีผลให้เกิดการกระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ นอกเหนือจากที่เกิดตามปกติจากคำฟ้องและคำให้การ การที่จำเลยที่ 1 ให้การว่าสัญญากู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 เป็นโมฆะ จำเลยที่ 1 ขอดึงเอาคำให้การนี้เป็นฟ้องแย้ง ตามคำให้การของจำเลยที่ 1 ดังกล่าวหากศาลพิจารณาแล้วเห็นเป็นเช่นนั้น ย่อมมีผลทำให้สิทธิเรียกร้องตามคำฟ้องของโจทก์ไม่ได้รับการบังคับให้ตามกฎหมาย ซึ่งก็คือสัญญากู้ยืมเงินถูกเพิกถอนและทำลายไปนั่นเอง หากได้มีผลกระทบถึงสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์นอกเหนือจากคำฟ้องแต่อย่างใดไม่ คำฟ้องแย้งของจำเลยที่ 1 จึงมีสภาพเป็นเพียงคำให้การหาใช้ฟ้องแย้งไม่

คำพิพากษากฎีกาที่ 843/2543 ฟ้องแย้งนอกจากจะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้แล้ว ต้องเป็นคำฟ้องที่มีสภาพแห่งข้อหาว่าโจทก์โต้แย้งสิทธิของจำเลยในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมอย่างไร ตามมาตรา 55 ด้วย ซึ่งจำเลยให้การว่าเอกสารฟ้องแย้งเป็นเอกสารปลอมที่จำเลยลงลายมือชื่อไว้แล้ว โจทก์หรือตัวแทนโจทก์ร่วมกันกรอกข้อความโดยจำเลยไม่ได้ให้ความยินยอม หากคดีฟังได้ตั้งที่จำเลยให้การไว้ ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาว่าจำเลยทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีและสัญญากู้ยืมเงินตามคำฟ้องของโจทก์ย่อมรับฟังไม่ได้ ศาลย่อมพิพากษายกฟ้องเอกสารดังกล่าวก็ไม่อาจนำไปใช้อ้างเป็นประโยชน์ต่อโจทก์หรือบุคคลภายนอกได้อยู่แล้ว หากจำเป็นที่จำเลยต้องฟ้องแย้งเพื่อให้โจทก์คืนหรือทำลายเอกสารดังกล่าวไม่ ที่จำเลยอ้าง

ว่าเมื่อศาลพิพากษายกฟ้องจำเลยไม่อาจเรียกเอกสารดังกล่าวคืนจากบุคคลภายนอกได้ จึงเกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่แล้วชอบที่จะฟ้องแย้งได้นั้น การที่จำเลยจะเรียกเอกสารดังกล่าวคืนจากบุคคลภายนอกได้หรือไม่ ไม่เกี่ยวกับข้อโต้แย้งอันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ในคดีนั้น ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ตามมาตรา 177 วรรคสาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 3748/2545 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบตามสัญญา กู้เงินและจำเลยที่ 2 สัญญาค้ำประกันร่วมกัน จำเลยที่ 2 ให้การและฟ้องแย้งว่า โจทก์ กรอกข้อความลงในสัญญาค้ำประกันเองโดยจำเลยที่ 2 ไม่ยินยอม สัญญาค้ำประกันปลอม ขอให้ยกฟ้อง ขอให้บังคับโจทก์คืนสัญญาค้ำประกันหรือมีคำสั่งให้ทำลายเสีย หากข้อเท็จจริงฟ้องได้ตามข้อต่อสู้แล้ว ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง สัญญาค้ำประกันย่อมไม่มีผลผูกพันจำเลยที่ 2 ย่อมไม่มีความจำเป็นที่จำเลยที่ 2 ต้องฟ้องแย้ง ศาลไม่รับฟ้องแย้ง

คำพิพากษาฎีกาที่ 4906/2542 จำเลยฟ้องแย้งขอให้เพิกถอนทำลายสัญญากู้ยืม และสัญญาจำนองระหว่างโจทก์และจำเลย อ้างว่าสัญญากู้ยืมเป็นโมฆะเนื่องจากจำเลยทำสัญญาโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม โดยข้ออ้างนี้จำเลยอ้างเป็น คำให้การไว้แล้ว ดังนั้นหากข้อเท็จจริงได้ความว่า สัญญากู้ยืมเป็นโมฆะตามที่จำเลยยกขึ้น อ้าง ศาลก็ย่อมนำมาเป็นเหตุยกฟ้องโจทก์อยู่แล้ว จำเลยหาจำต้องฟ้องแย้งขอให้เพิกถอน ทำลายแต่ประการใดไม่ที่ศาลล่างทั้งสองไม่รับฟ้องแย้งของจำเลยจึงชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 4861/2547 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบตามเช็คที่ จำเลยที่ 1 นำมาขายลดแก่โจทก์ และให้จำเลยที่ 4 ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้ค้ำประกัน การที่ จำเลยที่ 4 กล่าวอ้างเรื่องสัญญากู้เงินและฟ้องแย้งขอให้คืนสัญญากู้เงิน จึงเป็นคนละเรื่อง กับที่โจทก์ฟ้อง ฟ้องแย้งในส่วนนี้ของจำเลยที่ 4 ย่อมไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม ส่วนที่จำเลยที่ 4 ฟ้องแย้งขอให้คืนสัญญาค้ำประกันนั้น เมื่อจำเลยที่ 4 ให้การว่า สัญญาค้ำประกันเป็น สัญญาปลอม ดังนี้หากพิจารณาได้ความตามคำให้การของจำเลยที่ 1 ดังกล่าว ศาลต้อง พิพากษายกฟ้อง จำเลยที่ 4 ย่อมได้รับผลตามคำพิพากษาอยู่แล้ว กรณีไม่มีเหตุจำเป็นที่ จำเลยที่ 4 จะฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์คืนเอกสารดังกล่าว ศาลชอบที่จะไม่รับฟ้องแย้ง ของจำเลยที่ 4

คำพิพากษาฎีกาที่ 8525/2547 จำเลยที่ 2 ให้การว่าสัญญาค้ำประกันเป็นเอกสาร ปลอม ซึ่งหากคดีฟังได้ดังที่จำเลยที่ 2 ให้การไว้ ศาลย่อมพิพากษายกฟ้องโจทก์ และเมื่อ

เป็นเอกสารปลอมโจทก์ยอมไม่อาจอ้างอิงหรือแสวงสิทธิใด ๆ จากเอกสารปลอมได้อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องฟ้องแย้งเพื่อให้โจทก์คืนเอกสารดังกล่าวแก่จำเลยที่ 2 ส่วนการที่ศาลพิพากษาว่าสัญญาค้ำประกันเป็นเอกสารปลอมและพิพากษายกฟ้อง จำเลยที่ 2 จึงไม่อาจเรียกเอกสารคืนจากบุคคลภายนอกได้ ก็เป็นเรื่องที่บุคคลภายนอกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของจำเลยที่ 2 ไม่เกี่ยวข้องกับข้อโต้แย้งอันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ในคดีนี้จึงไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับฟ้องแย้งของจำเลยที่ 2 ชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 625/2548 ข้อที่จำเลยให้การต่อสู้คดีว่าไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญากู้เงินที่โจทก์นำมาฟ้อง เนื่องจากจำเลยกู้ยืมเงินเพียง 100,000 บาท แต่โจทก์กรอกจำนวนเงินในสัญญากู้เงินจำนวน 275,000 บาท โดยจำเลยไม่ยินยอม สัญญากู้เงินจึงเป็นเอกสารปลอมนั้น หากข้อเท็จจริงรับฟังได้ตามที่จำเลยอ้างก็ย่อมมีผลทำให้สิทธิเรียกร้องตามคำฟ้องของโจทก์ไม่ได้รับการบังคับให้ตามกฎหมาย และศาลยอมนำมาเป็นเหตุยกฟ้องได้อยู่แล้ว จำเลยหาจำต้องฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์รับชำระหนี้ 100,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย และให้โจทก์ส่งมอบสัญญากู้เงินปลอมแก่จำเลยเพื่อนำไปทำลายประการใดไม่ ทั้งคำขอตามฟ้องแย้งดังกล่าว ศาลก็ไม่อาจบังคับให้ได้ เพราะหากสัญญากู้เงินตามฟ้องเป็นเอกสารปลอม ก็เท่ากับการกู้ยืมรายนี้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ โจทก์ไม่อาจนำมาฟ้องร้องบังคับเอาแก่จำเลยได้

ข. ต้องมีฟ้องเดิม เนื่องจากฟ้องแย้งเป็นฟ้องที่จำเลยเดิมกลับเป็นโจทก์ฟ้องโจทก์ในคดีเดิมเป็นจำเลย ฉะนั้น จะฟ้องแย้งได้จะต้องมีฟ้องเดิมอยู่ในระหว่างพิจารณา ถ้าฟ้องเดิมไม่มีเสียแล้วอาจเป็นเพราะโจทก์จำเลยตกลงหรือประนีประนอมยอมความ แล้วศาลพิพากษาความยอม หรือคดีเดิมศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งไปแล้ว เช่นนี้จะฟ้องแย้งไม่ได้

ในบางกรณีผู้เป็นโจทก์ในฟ้องเดิมไม่อยู่ในฐานะเป็นโจทก์ได้ เช่น ไม่มีอำนาจฟ้อง ถ้าหากจำเลยได้ฟ้องแย้งโจทก์คนนั้นไว้ด้วย มีปัญหาว่าการที่โจทก์เดิมไม่มีอำนาจฟ้องเช่นนี้จะกระทบกระเทือนถึงฟ้องแย้งของจำเลยอย่างไรหรือไม่ เช่น บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนบุตรผู้เยาว์ ขอให้แสดงว่าทรัพย์พิพาทเป็นของบุตรผู้เยาว์ ห้ามจำเลยเกี่ยวข้อง จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์เป็นบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรผู้เยาว์ และฟ้องแย้งขอแบ่งทรัพย์มรดกระหว่างโจทก์จำเลย ถ้าศาลสั่งว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องแทนผู้เยาว์จึงพิพากษายกฟ้อง ดังนี้ ฟ้องแย้งของจำเลยจะมีผลอย่างไร กรณีตาม

ปัญหาฟ้องแย้งของจำเลยยอมตกไปด้วย เพราะฟ้องเดิมและตัวโจทก์เดิมไม่มีอยู่แล้วจึงไม่อาจฟ้องแย้งได้¹

กรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องเดิมต้องพิจารณาด้วยว่าพิพากษายกฟ้องด้วยเหตุใด ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องเดิมด้วยเหตุโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เช่นนี้ถือว่าไม่มีฟ้องเดิมและตัวโจทก์เดิมที่จะเป็นจำเลยต่อไปจึงฟ้องแย้งไม่ได้ แต่ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องด้วยเหตุฟ้องเดิมเคลือบคลุม เช่นนี้ยังมีตัวโจทก์เดิมที่จะเป็นจำเลยต่อไปอยู่ฟ้องแย้งที่จำเลยฟ้องรวมมากับคำให้การจึงมีตกไป นอกจากนี้ กรณีศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีโจทก์ออกจากสารบบความเพราะโจทก์ไม่ชำระหรือวางค่าธรรมเนียมตามที่ศาลสั่ง หรือเพราะโจทก์ทิ้งฟ้อง อย่างนี้ถ้าจำเลยฟ้องแย้งขึ้นมา ฟ้องแย้งของจำเลยไม่ตกไปเพราะตัวโจทก์เดิมซึ่งมาเป็นจำเลยในฟ้องแย้งยังมีตัวอยู่

ค. ฟ้องแย้งต้องเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสาม บัญญัติว่า “จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ แต่ถ้าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก” และมาตรา 179 บัญญัติว่า “แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม หรือฟ้องแย้ง ภายหลังที่ได้ยื่นคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่ คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้” จากบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้จะเห็นว่า การฟ้องแย้งนั้นเป็นฟ้องที่เสนอเข้ามาภายหลังจึงต้องเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม ในการพิจารณาว่าฟ้องเดิมกับฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกันอย่างไรคงพิจารณาได้จากบทบัญญัติ มาตรา 179 วรรคท้ายที่บัญญัติว่า “ฟ้องเดิมและฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้” หมายความว่าข้อหาตามฟ้องเดิมและฟ้องแย้งจะต้องเป็นข้อหาหรือประเด็นอย่างเดียวกัน หรือพิพาทกันเกี่ยวกับทรัพย์สินเดียวกัน หรือพิพาทกันในเรื่องการกระทำ หรือพฤติการณ์ หรือกรณีเดียวกัน หรือรายเดียวกัน

ตัวอย่าง 1 นายทิวากับนางราตรี ขับรถชนกันได้รับความเสียหายทั้งสองฝ่าย นายทิวาได้เป็นโจทก์ฟ้องนางราตรีฐานขับรถโดยประมาทเลินเล่อชนรถนายทิวาเสียหายเป็นเงิน 20,000 บาท นางราตรีเห็นว่าการชนกันนี้เป็นเพราะความประมาทของโจทก์หา

¹ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 736/2503.

ใช้ของตนไม่เช่นนั้นนางราตรีจะฟ้องแย้งมาในคำให้การขอให้โจทก์ใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ได้ เพราะฟ้องแย้งของนางราตรีเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม กล่าวคือ ฟ้องแย้งและฟ้องเดิมมีประเด็นอย่างเดียวกัน

ตัวอย่าง 2 สาทำร้ายร่างกายสี่ สี่จึงฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ก่อนนั้นสี่เคยกู้เงินสาไป 5,000 บาท เมื่อสาถูกฟ้องสาจึงฟ้องแย้งเรียกเงินกู้จากสี่ เช่นนี้สาฟ้องแย้งไม่ได้จะต้องไปฟ้องเป็นคดีอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก เพราะฟ้องเดิมเป็นเรื่องละเมิด ส่วนฟ้องแย้งเป็นเรื่องสัญญาจึงไม่เกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้

ตัวอย่าง 3 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากเรือนของโจทก์ ซึ่งโจทก์ให้มารดาโจทก์ควบคุมการปลูกสร้างบนที่ดินที่จำเลยเช่ามา จำเลยต่อสู้ว่าเป็นเรือนของมารดาโจทก์ขายให้จำเลยแล้ว ถ้าหากเป็นของโจทก์ก็ปลูกบนที่ดินของจำเลย จึงฟ้องแย้งขับไล่ให้โจทก์รื้อเรือนไป ดังนี้เป็นการบรรยายสภาพแห่งข้อหาชัดเจนแล้วและเกี่ยวกับฟ้องเดิมรับเป็นฟ้องแย้งได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 184/2497)

ตัวอย่างคำพิพากษาฟ้องแย้งที่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ 57/2518 ฟ้องให้รื้อรั้วที่รุกที่ดิน จำเลยต่อสู้กรรมสิทธิ์และฟ้องแย้งให้โจทก์รื้อกันสาดที่น้ำฝนตกลงในที่ดินจำเลยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 778/2523 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุกที่ดิน ต่อเติมชายคารุก้าที่ดิน ขอให้จำเลยรื้อถอน จำเลยฟ้องแย้งขอให้โจทก์รื้อกันสาดที่สร้างใหม่ รื้อชายคาส่วนที่รุกล้ำ รื้อท่อน้ำประปาที่เครื่องสูบน้ำออกไปจากที่พิพาท ฟ้องแย้งส่วนนี้เกี่ยวกับฟ้องเดิม แต่ที่ขอให้โจทก์ใช้ค่าเสียหายเพราะโจทก์ก่อสร้างทำให้กำแพงตึกของจำเลยแตกกร้าว กระเบื้องหน้าตึกเสียหายลูกจ้างของโจทก์ตัดโครงเหล็กเครื่องปรับอากาศของจำเลยนั้น ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 708/2525 โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจำเลยข้อหาหมิ่นประมาทที่ลงข่าวในหนังสือพิมพ์และยังฟ้องเป็นคดีอาญาหลายคดี จำเลยจึงฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหายที่โจทก์ฟ้องคดีอาญาเป็นเหตุให้จำเลยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีอาญา ดังนี้ ฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเดิมที่สามารถพิจารณาพิพากษารวมกันได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 683/2540 คำฟ้องของโจทก์เป็นเรื่องกล่าวหาว่าจำเลยที่ 3 ร่วมกับจำเลยที่ 1 และที่ 2 กระทำละเมิดต่อโจทก์ โดยการลงข่าวใส่ความหมิ่นประมาทโจทก์ ส่วนฟ้องแย้งของจำเลยที่ 3 เป็นเรื่องที่จำเลยที่ 3 กล่าวหาโจทก์นำคดีมาฟ้องจำเลยที่ 3 ทำให้จำเลยที่ 3 ได้รับความเสียหาย ฟ้องแย้งของจำเลยที่ 3 เป็นฟ้องแย้งที่อาศัยเหตุต่างกัน จึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมไม่อาจรวมการพิจารณาชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ตามมาตรา 177 วรรคสาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 4002/2533 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกไปจากที่ดินที่จำเลยเช่าของโจทก์จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า ได้ครอบครองปรปักษ์ที่ดินของโจทก์จนได้กรรมสิทธิ์แล้วโจทก์ฟ้องคดีนี้ทำให้จำเลยเสียชื่อเสียงเกียรติคุณ ขอให้โจทก์เปลี่ยนแปลงชื่อโจทก์ในโฉนดที่ดินมาเป็นของจำเลยและเรียกค่าเสียหายเนื่องจากเสียชื่อเสียง ดังนี้ ฟ้องแย้งในส่วนที่จำเลยอ้างว่าที่ดินเป็นของจำเลยเป็นการต่อสู้กรรมสิทธิ์ จึงเกี่ยวกับฟ้องเดิมและมีใช้ฟ้องแย้งมีเงื่อนไขชอบที่ศาลจะรับไว้พิจารณา ส่วนฟ้องแย้งที่ขอให้โจทก์ใช้ค่าเสียหายเป็นคนละเรื่องกับมูลคดีที่โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลย ฟ้องแย้งส่วนนี้จึงเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมจะรับไว้พิจารณารวมกับฟ้องเดิมหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 5741/2534 โจทก์ฟ้องจำเลยเรื่องแย่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทจำเลยให้การว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลยโดยการครอบครองปรปักษ์และศาลมีคำสั่งว่าจำเลยได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทแล้ว การที่โจทก์เข้าไปขุดร่องน้ำและทำถนนในที่ดินพิพาทเป็นการละเมิด จึงฟ้องแย้งให้โจทก์ทำการถมร่องน้ำและรื้อถนนในที่ดินพิพาทให้อยู่ในสภาพเดิม ดังนี้ ฟ้องแย้งดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวพันกับที่ดินพิพาทจึงเกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ 5263/2545 โจทก์ฟ้องจำเลยชำระหนี้ตามสัญญาเงินกู้ยืมจำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า สัญญาเป็นโมฆะ เพราะจำเลยสำคัญผิดว่าโจทก์เป็นเจ้าของรายหนึ่งของบริษัท ส. ซึ่งเป็นเจ้านี่ของจำเลย แต่แท้จริงแล้วไม่ใช่ ขอให้พิพากษาว่าสัญญาเงินเป็นโมฆะ หากเป็นดังที่จำเลยต่อสู้โจทก์ก็ฟ้องบังคับให้จำเลยรับผิดชอบไม่ได้ ฟ้องแย้งจึงเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมตามมาตรา 177 วรรคสาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1135/2544 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยซื้อนมกล่องไปจากโจทก์ถึงกำหนดจำเลยผิดนัดไม่ชำระ ขอให้บังคับจำเลยชำระราคา จำเลยให้การว่า จำเลยเป็นตัวแทนค้าต่าง โจทก์จำเลยได้รับสินค้าจากโจทก์และนำไปส่งมอบให้ผู้ซื้อแล้ว จำเลยชอบที่จะได้รับบำเหน็จในฐานะเป็นตัวแทน จึงฟ้องแย้งขอให้โจทก์ชำระบำเหน็จแก่จำเลย

ตามคำฟ้องและฟ้องแย้งโจทก์และจำเลยต่างอ้างว่าอีกฝ่ายต้องรับผิดชอบตามข้อสัญญาเกี่ยวกับการกระทำอันเดียวกัน จำเลยยอมฟ้องแย้งให้โจทก์ชำระเงินค่าบำเหน็จในฐานะเป็นตัวแทนคำต่างของโจทก์ได้ เพราะเป็นเงินที่เกี่ยวข้องกับจำนวนหนี้ที่โจทก์ฟ้อง จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมพอที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ตาม มาตรา 177 วรรคสาม ชอบที่จะรับฟ้องแย้งของจำเลยไว้พิจารณาต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 5182/2546 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยปลูกสร้างโรงเรือนบนที่ดินของจำเลย และสร้างรั้วคอนกรีตล้อมรอบรุกล้ำเข้ามาในที่ดินของโจทก์ ขอให้จำเลยรื้อถอนรั้วคอนกรีต และอาคารที่รุกล้ำออกไป จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า จำเลยปลูกสร้างอาคารและรั้วคอนกรีตโดยสุจริต จึงขอให้โจทก์จดทะเบียนโอนขายที่ดินส่วนที่รุกล้ำให้แก่จำเลยในราคา 100,000 บาท ดังนี้ หากฟังได้ว่า จำเลยปลูกสร้างอาคารและรั้วคอนกรีตรุกล้ำโดยสุจริตหรือฟังได้ว่ารั้วคอนกรีตติดตังเป็นส่วนหนึ่งของอาคารโรงเรือนจำเลย ก็มีสิทธิตาม ป.พ.พ. มาตรา 1312 ไม่ต้องรื้อถอนโรงเรือนส่วนที่รุกล้ำ แต่ต้องเสียค่าใช้ที่ดินให้แก่โจทก์และจดทะเบียนสิทธิเป็นภาระจำยอมได้ ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับฟ้องเดิมโดยตรง ชอบที่จะรับฟ้องแย้งไว้พิจารณาพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 6868/2546 โจทก์ฟ้องขอให้กำจัดจำเลยมิให้รับมรดกที่ดินพิพาทเพราะปิดบังพินัยกรรม จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า มิได้ปิดบังพินัยกรรมโจทก์และจำเลยรวมทั้งทายาทอื่นตกลงแบ่งมรดกโดยจำเลยได้ที่ดินพิพาท และจำเลยเข้าครอบครองเป็นส่วนสัดแล้ว โจทก์ไม่มีส่วนในที่ดินพิพาทอีก คดีโจทก์ขาดอายุความ ขอให้ยกฟ้องและห้ามโจทก์เกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาท ดังนี้ เป็นเรื่องพิพาทที่เกี่ยวกับการรับมรดกที่ดินพิพาทนั่นเองคำฟ้องโจทก์ที่ขอให้กำจัดจำเลยมิให้รับมรดก จึงเป็นการฟ้องเรียกร้องเอามรดกที่ดินพิพาทเป็นของตนแต่ฝ่ายเดียว ส่วนฟ้องแย้งจำเลยที่ว่ามีการตกลงแบ่งมรดกและจำเลยเข้าครอบครองมรดกที่ดินพิพาทเป็นส่วนสัดแล้วทั้งคดีโจทก์ขาดอายุความ หากเป็นจริงโจทก์ก็สิ้นความเป็นทายาทไม่มีสิทธิเรียกร้องเอามรดกที่ดินพิพาท จึงเป็นเรื่องเดียวกับฟ้องเดิมพอที่จะพิจารณาพิพากษารวมกันได้ตามมาตรา 177 วรรคสาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 7843/2547 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเลิกจ้างโจทก์โดยไม่เป็นธรรม จำเลยให้การต่อสู้ว่า จำเลยไม่ได้บอกเลิกสัญญาจ้างโจทก์ แต่โจทก์เป็นฝ่ายลาออกเอง และการลาออกของโจทก์เป็นการกระทำผิดสัญญาจ้างเพราะไม่ได้แจ้งเป็นหนังสือให้จำเลยทราบตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบอันเป็นการกล่าวอ้างว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิด

สัญญาในการเลิกจ้างกัน หากเป็นความจริงดังที่จำเลยต่อสู้ โจทก์จะฟ้องขอให้จำเลยชำระเงินตามคำขอของโจทก์ไม่ได้ และการที่โจทก์ลาออกมีผลในวันนั้นเลย ทำให้จำเลยไม่สามารถหาครูมาสอนนักเรียนแทนโจทก์ได้ทัน

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาที่ฟ้องแย้งไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษากฎีกาที่ 670/2506 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยขับขี่รถยนต์ประเภทชนท้ายรถจักรยานสามล้อที่โจทก์โดยสารมา เป็นเหตุให้โจทก์บาดเจ็บ ขอให้ชดเชยค่าเสียหาย แม้ผู้ขับขี่รถจักรยานสามล้อนั้นจะประมาทด้วยก็ตาม หากโจทก์เป็นเพียงผู้โดยสารไม่มีส่วนต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ขับขี่รถจักรยานสามล้อแต่อย่างใดแล้วจำเลยจะขอให้ศาลเรียกผู้ขับขี่รถจักรยานสามล้อเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม และฟ้องแย้งให้โจทก์กับผู้ขับขี่รถจักรยานสามล้อร่วมกันชดเชยค่าเสียหายให้ตนหาได้ไม่ เพราะไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษากฎีกาที่ 4630/2534 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยซื้อเปิดไปจากโจทก์แล้วผิดนัดไม่ชำระราคาจำเลยรับว่าซื้อเปิดไปจากโจทก์จริง แต่เปิดเป็นโรคตายหมดภายในกำหนดสัญญา จึงไม่ต้องชำระราคา และฟ้องแย้งว่า เชื้อโรคจากเปิดโจทก์ติดต่อเปิดของจำเลยตายไปด้วย ขอให้โจทก์ชำระค่าเสียหาย ดังนี้ ฟ้องแย้งเป็นคนละเรื่องกับที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระเงินตามสัญญาซื้อขาย ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมตามมาตรา 177 วรรคสาม

คำพิพากษากฎีกาที่ 4834/2538 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยได้ก่อสร้างห้องครัวโดยใช้ผนังอาคารพาณิชย์ของโจทก์โดยโจทก์ไม่อนุญาต ขอให้บังคับจำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างส่วนที่ติดกับผนังอาคารพาณิชย์ของโจทก์ จำเลยให้การว่า จำเลยได้ก่อสร้างผนังห้องครัวขึ้นใหม่มิได้ใช้ผนังอาคารพาณิชย์ของโจทก์ ประเด็นจึงมีอยู่ว่าจำเลยได้ใช้ผนังอาคารพาณิชย์ของโจทก์เป็นผนังห้องครัวหรือไม่ เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธเรื่องการใช้ผนังอาคารพาณิชย์ของโจทก์เพราะได้ก่อสร้างผนังห้องครัวขึ้นใหม่ แต่จำเลยกลับกล่าวหาว่าโจทก์เจาะผนังอาคารพาณิชย์ของโจทก์ทำเป็นช่องทางต่างติดกระจกบานเกล็ดกับเหล็กตัด และฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์รื้อถอนเหล็กตัดที่รูกล้าที่ดินจำเลยออกไป เป็นการตั้งประเด็นขึ้นใหม่ อันเป็นคนละเรื่องกับที่โจทก์ฟ้อง ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมตามมาตรา 177 วรรคสาม

คำพิพากษากฎีกาที่ 6496/2540 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยซื้อสินค้า และรับสินค้าไปจากโจทก์ครบถ้วนแล้ว จำเลยได้ชำระค่าสินค้านี้ด้วยเช็ค แต่ธนาคารปฏิเสธการ

จ่ายเงิน ขอให้บังคับจำเลยชำระค่าสินค่าให้โจทก์ ฟ้องโจทก์จึงเป็นฟ้องที่บังคับให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย ไม่ได้ขอให้บังคับชำระหนี้ตามเช็คโดยเฉพาะ ฟ้องแย้งของจำเลยและคำขอบังคับให้โจทก์คืนเช็คให้จำเลยจึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ 3677/2545 โจทก์ฟ้องจำเลยฐานผิดสัญญาขายลดตัวสัญญาใช้เงินและจำนองโดยบรรยายฟ้องว่า จำเลยเป็นลูกค้าของบริษัท ล. จำเลยได้ทำสัญญาวงเงินสินเชื่อและสัญญาขาดลดตัวสัญญาใช้เงินกับบริษัทดังกล่าว โดยจำนองที่ดินเป็นประกัน ต่อมาจำเลยผิดสัญญาไม่ชำระดอกเบี้ยและต้นเงินแก่บริษัท ล. เมื่อโจทก์ได้รับโอนสิทธิ์และหนี้สินมาจากบริษัท ล. จึงได้ฟ้องจำเลยให้ชำระหนี้สินทั้งหมด จำเลยให้การต่อสู้ว่า ฟ้องโจทก์เคลือบคลุมจำเลยไม่ได้เป็นหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินที่โจทก์ฟ้อง จำเลยไม่เคยค้างชำระเงินต้นและดอกเบี้ยกับบริษัท ล. โจทก์มิได้บอกกล่าวบังคับจำนองและฟ้องแย้งว่า บริษัท ล. ใช้วิธีฉ้อฉลนำหุ้นของจำเลยประมาณ 3,000,000 หุ้น มูลค่ากว่า 100,000,000 บาท ซึ่งจำเป็นประกันหนี้ไปขายโดยวิธีการไม่ถูกต้องและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้จำเลยได้รับความเสียหายเป็นเงินประมาณ 60,000,000 บาท แต่จำเลยขอเรียกค่าเสียหายเพียง 2,000,000 บาท จึงขอให้โจทก์ชดใช้ค่าเสียหายแก่จำเลยเป็นเงิน 2,000,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยและให้ไถ่ถอนจำนองที่ดินคืนจำเลยด้วย ฟ้องแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องที่จำเลยอ้างว่าบริษัทเงินทุน ล. ฉ้อฉลขายหุ้นจำเลยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการละเมิดต่อจำเลยซึ่งเป็นคนละเรื่องกับฟ้องเดิมที่โจทก์อ้างว่าจำเลยผิดสัญญาขาดลดตัวสัญญาใช้เงิน แม้โจทก์จะรับโอนสิทธิ์และหน้าที่มาจากบริษัท ล. ตามที่จำเลยอ้าง แต่ฟ้องแย้งของจำเลยก็ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมที่จะรวมพิจารณาพิพากษาไปในคดีเดียวกันได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2686/2545 โจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้ตามสัญญาที่จำเลยได้กู้ไปจากโจทก์เมื่อวันที่ 6 และ 21 พฤศจิกายน 2541 จำเลยให้การและฟ้องแย้งให้โจทก์คืนเงินที่จำเลยชำระเกินไปและที่จำเลยสำคัญผิดจ่ายแก่โจทก์อีก ทั้ง ๆ ที่จำเลยชำระครบถ้วนแล้วในการกู้เมื่อปี 2540 ฟ้องแย้งของจำเลยเป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใหม่เกี่ยวกับการชำระหนี้เงินกู้ครั้งอื่นไม่เกี่ยวกับสัญญาที่โจทก์ฟ้อง จึงเป็นฟ้องแย้งเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ 4121/2546 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีโดยอ้างว่าจำเลยผิดสัญญาไม่ชำระหนี้แก่โจทก์ การที่จำเลยฟ้องแย้ง

ขอให้บังคับโจทก์ใช้ค่าเสียหายและลงโฆษณาขอขมาจำเลยหนังสือพิมพ์ โดยอ้างว่าโจทก์ ผิดสัญญาอีกฉบับหนึ่งเพราะไม่ยอมปลดจำนองที่ดินที่ได้จำนองไว้เป็นประกันการกู้เงิน ให้แก่จำเลย ทำให้จำเลยเสียหายนั้น สัญญากู้เงินที่จำเลยอ้างรวมทั้งที่ดินที่จำนองตาม สัญญาเป็นคนละส่วนกับสัญญาและที่ดินที่โจทก์ฟ้อง ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นคนละเรื่อง กับที่โจทก์ฟ้อง ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม เป็นฟ้องแย้งที่ไม่ชอบด้วยมาตรา 177 วรรคสอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 4861/2547 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบคดีที่ จำเลยที่ 1 นำมาขายลดแก่โจทก์ และให้จำเลยที่ 4 ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้ค้ำประกัน การที่ จำเลยที่ 4 กล่าวอ้างเรื่องสัญญากู้เงินและฟ้องแย้งขอให้คืนสัญญากู้เงิน จึงเป็นคนละเรื่อง กับที่โจทก์ฟ้อง ฟ้องแย้งในส่วนนี้ของจำเลยที่ 4 ย่อมไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม ส่วนที่จำเลยที่ 4 ฟ้องแย้งขอให้คืนสัญญาค้ำประกันนั้น เมื่อจำเลยที่ 4 ให้การว่า สัญญาค้ำประกันเป็น สัญญาปลอม ดังนี้ หากพิจารณาได้ความตามคำให้การของจำเลยที่ 1 ดังกล่าว ศาลต้อง พิพากษายกฟ้อง จำเลยที่ 4 ย่อมได้รับผลตามคำพิพากษายกฟ้องแล้ว กรณีไม่มีเหตุจำเป็นที่ จำเลยที่ 4 จะฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์คืนเอกสารดังกล่าว ศาลชอบที่จะไม่รับฟ้องแย้ง ของจำเลยที่ 4

คำพิพากษาฎีกาที่ 1982/2548 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยขนย้ายทรัพย์สินและ บริวารพร้อมทั้งรถยนต์อาคารสิ่งปลูกสร้างออกจากพื้นที่เช่า กับให้จำเลยชำระค่าใช้ ประโยชน์พื้นที่เช่า ค่าเช่าค่างชำระและค่าเสียหาย โดยอาศัยมูลเหตุตามสัญญาเช่าที่ สิ้นสุดลง การที่จำเลยฟ้องแย้งขอให้โจทก์ชำระค่าอาคารโดยมูลเหตุที่จำเลยยอมมอบ อาคารของจำเลยในพื้นที่เช่าให้โจทก์ใช้ประโยชน์ แม้อาคารดังกล่าวจะเป็นทรัพย์สินที่ เกี่ยวพันอยู่ในฟ้องเดิมและจำเลยฟ้องแย้งโดยไม่ได้อาศัยเหตุจากการถูกบอกเลิกสัญญา สัมปทานก็ตาม แต่ก็เห็นได้ว่ามูลเหตุให้ใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อให้รับผิดชอบฟ้องและฟ้อง แแย้งนั้น โจทก์และจำเลยต่างอาศัยมูลเหตุแห่งสิทธิแตกต่างกัน ฟ้องแย้งของจำเลยจึงไม่ เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ตามมาตรา 177 วรรคสาม และมาตรา 179 วรรคท้าย

คำพิพากษาฎีกาที่ 2686/2548 โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เป็นเจ้าของที่ดินพร้อมตึกแถว จำเลยเข้ามาอยู่ในตึกแถวโดยโจทก์ไม่ได้อนุญาตและไม่มีสิทธิใด ๆ โดยชอบด้วย กฎหมาย เป็นการละเมิดต่อโจทก์ ขอให้ขับไล่จำเลยและให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่ โจทก์ จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่าโจทก์กับผู้มีชื่อได้ร่วมกันข่มขู่ให้จำเลยออกจากที่ดิน

และให้นำเงินไปชำระแก่โจทก์ โจทก์นำคดีมาฟ้องเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งของศาลในคดีที่ โจทก์กับ ป. ถูก ส. ยื่นฟ้องเป็นจำเลยและศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้โจทก์โอนหุ้น รวมทั้งห้ามทำนิติกรรมใด ๆ เกี่ยวกับที่ดินพิพาทในคดีนี้ซึ่งเป็นทรัพย์สินมรดกของ จ. การกระทำของโจทก์เป็นการละเมิดและรอนสิทธิการเช่าของจำเลยทำให้จำเลยไม่สามารถครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินรวมทั้งต้องว่าต่างทนายความมาดำเนินการแก้ต่าง ขอให้โจทก์ชดใช้ค่าเสียหายแก่จำเลย ฟ้องแย้งของจำเลยเป็นเรื่องที่จำเลยกล่าวหาว่า โจทก์ทำละเมิดอันเป็นเรื่องอื่นซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิมซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับข้ออ้างที่ อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามคำฟ้องเดิมไม่อาจรวมการพิจารณาชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกัน ได้ตามมาตรา 177 วรรคสาม ประกอบมาตรา 179 วรรคสาม

อนึ่ง ฟ้องแย้งมีเงื่อนไขถือว่าเป็นฟ้องแย้งที่ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

ตัวอย่างฟ้องแย้งมีเงื่อนไข

คำพิพากษาฎีกาที่ 956/2502 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลย จำเลยให้การต่อสู้ว่า ได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ.ควบคุมการเช่า ฯลฯ และต่อสู้อีกหลายประการ และฟ้องแย้งว่า หากจำเลยต้องออกจากที่เช่า โจทก์ต้องชดใช้เงินค่าซ่อมแซมห้องเช่าให้แก่จำเลย ดังนี้ ถือว่าฟ้องแย้งของจำเลยมีเงื่อนไข กล่าวคือให้ถือเป็นฟ้องแย้งต่อเมื่อศาลพิพากษาขับไล่ จำเลยออกจากห้องเช่า จึงไม่เป็นฟ้องแย้ง เพราะไม่อาจพิจารณารวมกับคำฟ้องเดิมได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 323/2512 ฟ้องแย้งเป็นฟ้องอย่างหนึ่งที่จะต้องเข้าลักษณะทั่วไปตามมาตรา 55 คือ ตามฟ้องนั้นต้องได้มีสิทธิและหน้าที่ทางแพ่งโต้แย้งกันอยู่พร้อมบริบูรณ์แล้วจึงจะฟ้องกันได้ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเช่าตึกแถวโจทก์ โจทก์บอกเลิกสัญญาแล้ว ขอให้บังคับขับไล่จำเลยและเรียกค่าเสียหาย จำเลยฟ้องแย้งว่า จำเลยซ่อมแซมห้องเช่า หากจำเลยต้องออกจากห้องเช่าโจทก์ต้องชดใช้เงินค่าซ่อมแซมห้องเช่า จำเลยหาได้มีสิทธิเป็นเจ้าของพร้อมบริบูรณ์ในขณะที่ยื่นฟ้องแย้งเข้ามาไม่ เป็นหน้าที่หากจะถือว่ามีได้ก็เป็นหน้าที่อาจมีในภายหลังเท่านั้น ยังไม่ใช่หน้าที่พร้อมบริบูรณ์แล้วสำหรับยื่นฟ้องต่อศาล ขอให้บังคับได้ ศาลยอมไม่รับฟ้องแย้งจำเลย

คำพิพากษาฎีกาที่ 200/2522 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากตึกแถวที่เช่า จำเลยให้การว่าสัญญาเช่ายังไม่ครบกำหนด การบอกกล่าวไม่ชอบ ขับไล่จำเลยไม่ได้ พร้อมกับฟ้องแย้งว่า โจทก์รับเงินประกันการเสียหายไว้จากจำเลยจำนวนหนึ่ง เมื่อเลิกสัญญาเช่า

ต่อกัน โจทก์ต้องคืนเงินประกันดังกล่าวให้จำเลย ดังนี้ ฟ้องแย้งของจำเลยเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม แต่เป็นเรื่องที่จะเกิดตามมาภายหลัง เมื่อจำเลยถูกขับไล่แล้วโจทก์จึงต้องคืนเงินประกันความเสียหาย กล่าวคือ ถ้าจำเลยชนะคดีตามคำให้การ ฟ้องแย้งของจำเลยก็ตกไปเพราะยังไม่ถึงเวลาที่จะคืนเงินประกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องเรียกร้องกันอีกต่างหากเมื่อปรากฏผลในคดีนี้แล้ว จึงพิจารณาฟ้องแย้งของจำเลยไปพร้อมกับข้อต่อสู้ในคำให้การไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่.2976/2526)

คำพิพากษาฎีกาที่ 5974/2539 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์ทางด้านที่ติดกับที่ดินของจำเลย จำเลยให้การว่า มิได้บุกรุกที่ดินของโจทก์ คดีมีประเด็นว่า จำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์หรือไม่ ดังนั้น ฟ้องแย้งของจำเลยที่ว่า หากจำเลยได้ครอบครองที่ดินของจำเลยต่อเนื่องเข้าไปในที่ดินของโจทก์ ก็เป็นการครอบครองมากกว่า 10 ปี จนได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินของโจทก์แล้ว จึงเป็นฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเข้าด้วยกันได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 7391/2543 โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนจำเลยที่ 1 จากการเป็นผู้จัดการมรดกของ ว. และตั้งโจทก์เป็นผู้จัดการมรดกแทน จำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ให้การว่า จำเลยที่ 1 จัดการมรดกโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว โจทก์ไม่เหมาะที่จะเป็นผู้จัดการมรดกและฟ้องแย้งขอให้ตั้งจำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 เป็นผู้จัดการมรดกซึ่งยังไม่แน่นอนว่าศาลจะเพิกถอนจำเลยที่ 1 จากการเป็นผู้จัดการมรดกหรือไม่ ฟ้องแย้งในส่วนนี้จึงเป็นฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเข้าด้วยกันได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1656/2547 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยปลูกสร้างอาคารรุกล้ำเข้ามาในที่ดินของโจทก์ จำเลยให้การในตอนแรกว่า จำเลยปลูกสร้างอาคารโดยถูกต้องตามกฎหมายและตามที่โจทก์นำชี้ระวางแนวเขตที่ดินมิได้ทำละเมิดต่อโจทก์ เป็นการปฏิเสธว่าจำเลยมิได้ปลูกสร้างอาคารรุกล้ำที่ดินของโจทก์ แต่ตอนท้ายให้การว่า หากฟังว่าจำเลยปลูกสร้างอาคารรุกล้ำที่ดินของโจทก์จริงแล้วก็เป็นกรกระทำโดยสุจริตและขอฟ้องแย้งให้โจทก์ขายที่ดินส่วนที่รุกล้ำแก่จำเลย ฟ้องแย้งของจำเลยนอกจากจะมีเงื่อนไขและไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีไปด้วยกันได้ ไม่ชอบด้วยมาตรา 177 วรรคสาม และมาตรา 179 วรรคท้ายแล้ว คำขอท้ายฟ้องแย้งยังเป็นคำขอที่ไม่อาจบังคับได้เพราะขัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา 1312

คำพิพากษาฎีกาที่ 4833/2547 โจทก์ทั้งสองฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่ดินของโจทก์ทั้งสอง จำเลยทั้งสองให้การว่า จำเลยที่ 3 อาศัยอยู่ในบ้านที่ อ. ปลูกในที่ดินว่างเปล่าและยกให้จำเลยที่ 3 จำเลยที่ 3 ครอบครองโดยความสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของเกินกว่า 10 ปี แล้ว ส่วนจำเลยที่ 1 ปลูกบ้านอยู่ในที่ว่าง บริเวณใกล้เคียงกับบ้านที่จำเลยที่ 3 อาศัยอยู่แล้ว จำเลยที่ 1 ครอบครองโดยสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของตลอดมา หากมีส่วนหนึ่งส่วนใดของที่ดินที่จำเลยที่ 1 และที่ 3 ครอบครองรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของโจทก์ทั้งสอง ที่ดินนั้นก็ตกเป็นของจำเลยที่ 1 และที่ 3 โดยการครอบครองปรบักษ์ คดีจึงมีประเด็นในเบื้องต้นว่า จำเลยที่ 1 และที่ 3 ปลูกบ้านทั้งสองหลังรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของโจทก์ทั้งสองตามฟ้องหรือไม่ หากฟังไม่ได้ว่าบ้านทั้งสองหลังดังกล่าวรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของโจทก์ทั้งสอง ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ทั้งสองไปโดยไม่ต้องพิจารณาคำฟ้องแย้งของจำเลยที่ 1 และที่ 3 การที่จำเลยที่ 1 และที่ 3 ฟ้องแย้งว่าหากมีส่วนหนึ่งส่วนใดของที่ดินของจำเลยที่ 1 และที่ 3 ครอบครองรุกล้ำหรือเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของที่ดินของโจทก์ทั้งสอง จำเลยที่ 1 และที่ 3 ก็ได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรบักษ์ จึงเป็นฟ้องแย้งโดยมีเงื่อนไขไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ตามมาตรา 179 วรรคท้าย

กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข

คำพิพากษาฎีกาที่ 592/2506 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยให้การว่าจำเลยเช่าห้องของโจทก์จริง โดยมีได้ยกข้อต่อสู้ว่าจำเลยมีสิทธิจะอยู่ในห้องเช่าต่อไป ทั้งมิได้ต่อสู้ว่าโจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยไม่ได้ แต่จำเลยฟ้องแย้งขอให้โจทก์ใช้เงินค่าก่อสร้างเพิ่มเติมห้องเช่าให้จำเลยในเมื่อจำเลยจะต้องออกจากห้องเช่าของโจทก์ไป ดังนี้ถือว่าฟ้องแย้งของจำเลยไม่มีเงื่อนไขและสามารถพิจารณากับคำฟ้องเดิมได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2700/2535 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยทั้งสองเช่าซื้อที่ดินจากโจทก์ไปปลูกบ้านแล้วผิดสัญญาเช่าซื้อ จะให้บังคับจำเลยทั้งสองรื้อถอนบ้านและออกไปจากที่ดินที่เช่าซื้อ จำเลยทั้งสองให้การและฟ้องแย้งว่า โจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญาเช่าซื้อ ขอให้บังคับโจทก์โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่เช่าซื้อให้แก่จำเลยทั้งสอง โดยจำเลยทั้งสองจะชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างแก่โจทก์ หากโจทก์ไม่ปฏิบัติตามให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของโจทก์ หากโจทก์ไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ และจำเลยทั้งสองจะต้องรื้อถอนบ้านออกไปแล้วให้โจทก์ชดใช้ค่าที่ดินเพิ่มขึ้น และชดใช้ค่าเสียหายที่ต้องรื้อถอนบ้านหลัง

ดังกล่าวออกไปรวมเป็นเงิน 380,000 บาท และเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จนั้น เป็นคำฟ้องแย้งที่เกี่ยวกับฟ้องเดิมพอที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีไปด้วยกันได้ตามมาตรา 177 วรรคสาม และมาตรา 179 วรรคท้าย และคำฟ้องแย้งนี้ไม่เป็นเงื่อนไข หากแต่เป็นเพียงคำขอในคำฟ้องแย้งอีกข้อหนึ่งในเมื่อบังคับตามคำขอแรกไม่ได้ซึ่งแล้วแต่ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชนะคดีได้มากน้อยเพียงใดเท่านั้น

3. ผู้มีสิทธิยื่นฟ้องแย้ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสาม บัญญัติว่า “จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้...” จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ผู้มีสิทธิยื่นฟ้องแย้งได้แก่จำเลยในคดีเดิมนั้นเอง นอกจากจำเลยแล้วยังมีผู้ได้รับมอบอำนาจจากจำเลยให้กระทำการแทน และกรณีบุคคลภายนอกที่ถูกเรียกเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดตามมาตรา 57(3) ก็มีสิทธิยื่นฟ้องแย้งได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 177 วรรคท้าย) การฟ้องแย้งนี้เป็นสิทธิของจำเลย แม้จะเป็นเรื่องซึ่งฟ้องแย้งได้ หากจำเลยไม่ต้องการจะฟ้องแย้ง แต่จะฟ้องเป็นคดีต่างหากจำเลยก็ย่อมทำได้

4. จะฟ้องแย้งใครได้บ้าง

ได้กล่าวมาแล้วว่าฟ้องแย้งคือการที่จำเลยในคดีเดิมกลับเป็นโจทก์ฟ้องโจทก์ในคดีเดิมให้เป็นจำเลย ฉะนั้น ผู้ที่จะถูกจำเลยฟ้องแย้งได้ก็คือตัวโจทก์ในคดีเดิม ส่วนบุคคลอื่นใดหากมิใช่โจทก์ในคดีเดิมแล้วจำเลยจะฟ้องแย้งเขาเหล่านั้นมิได้¹

5. การบรรยายฟ้องแย้ง

ปกติจำเลยมักฟ้องแย้งรวมมากับคำให้การ และทางปฏิบัติทนายความจะแยกฟ้องแย้งไว้คนละส่วนกับคำให้การเพราะฟ้องแย้งเป็นคำฟ้องจำต้องบรรยายฟ้องให้เห็นเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก การบรรยายฟ้องก็เช่นเดียวกับฟ้องคือต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาที่ฟ้องแย้งเข้ามา นอกจากนี้ หากผู้ฟ้องแย้งประสงค์จะให้ศาลวินิจฉัยในข้อใดต้องกล่าวให้เป็นประเด็นไว้ด้วย (เช่น จำเลยฟ้องแย้งว่าที่ดินและเรือนพิพาทเป็นของจำเลย จำเลยจึงให้โจทก์ออกไปเพื่อจะให้ผู้อื่นเช่า แต่โจทก์ไม่ยอมออกทำให้จำเลยเสียหาย และขาดค่าเช่าที่ควรจะได้ ดังนี้ ฟ้องแย้งของจำเลยไม่มีประเด็นจะให้ศาลวินิจฉัย

¹ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1379 และ 3045/2530.

ว่าจำเลยมีสิทธิเรียกร้องให้โจทก์แบ่งดอกผลของที่ดิน และเรือนพิพาทที่โจทก์ได้มาให้แก่จำเลยตามส่วนที่จำเลยมีอยู่ คำพิพากษาฎีกาที่ 1366/2510 แต่บางคดีแม้จำเลยจะได้ฟ้องแย้ง หากคดีมีปัญหาข้อกฎหมายไปถึงสิทธิของจำเลย ศาลอาจวินิจฉัยให้ก็ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2405/16)

6. ทุนทรัพย์ของฟ้องแย้ง และเขตอำนาจศาลที่จะรับฟ้องแย้ง

เนื่องจากฟ้องแย้งนั้นเป็นคำฟ้องตามมาตรา 1(3) จึงต้องมีคำขอทำฟ้อง ฉะนั้นหากเป็นคดีมีทุนทรัพย์ จำเลยก็ต้องเสียค่าขึ้นศาล ตามจำนวนทุนทรัพย์ที่ฟ้องแย้ง คำพิพากษาฎีกาที่ 1027/2513 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องว่าตึกพิพาทเป็นของโจทก์ ขอให้ขับไล่จำเลย จำเลยให้การต่อสู้ และฟ้องแย้งว่าตึกพิพาทยังเป็นของจำเลยไม่ใช่ของโจทก์ ขอให้ห้ามโจทก์เข้าเกี่ยวข้อง ดังนี้ ความในฟ้องแย้งแสดงอยู่ในตัวว่าจำเลยขอให้ศาลชี้กรรมสิทธิ์ว่าตึกเป็นของจำเลยด้วย ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นคดีมีทุนทรัพย์ จำเลยต้องเสียค่าขึ้นศาลตามราคาตึกพิพาทด้วย

สำหรับทุนทรัพย์ในฟ้องแย้งก็มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลด้วย ถ้าฟ้องแย้งนั้นเกินอำนาจของศาลที่รับฟ้องของโจทก์ไว้แต่เดิมแล้ว จำเลยจะฟ้องแย้งรวมในคดีนั้นไม่ได้ จำเลยต้องฟ้องเป็นคดีขึ้นใหม่ต่อศาลที่มีอำนาจ แต่ถ้าฟ้องเดิมของโจทก์ฟ้องต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัด จำเลยฟ้องแย้งมีทุนทรัพย์น้อยและอยู่ในอำนาจของศาลแขวง ดังนี้ จำเลยฟ้องแย้งได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 561/2491 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเช่าที่ปลูกตึก และสัญญาให้ตึกตกเป็นของโจทก์เมื่อสิ้นอายุ ขอให้ศาลแสดงว่าตึกเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ และขอให้จำเลยโอนให้ ดังนี้ เป็นเรื่องขอให้ศาลแสดงสิทธิตามสัญญาและบังคับให้จำเลยโอนตามสัญญา แม้ว่าจำเลยต่อสู้ว่าตึกยังเป็นของจำเลยอยู่ ซึ่งหมายความว่าจำเลยต่อสู้ว่าตามสัญญาตึกยังเป็นของจำเลย เป็นเรื่องต่อสู้ในทางแปลสัญญา จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ตกอยู่ในอำนาจศาลแขวง

โจทก์ฟ้องคดีไม่มีทุนทรัพย์ต่อศาลแขวง จำเลยให้การฟ้องแย้งเรียกเงินเกินอำนาจศาลแขวง ดังนี้ ก็ไม่ทำให้คดีเดิมที่โจทก์ฟ้องแย้งของตนไปฟ้องยังศาลแพ่ง เมื่อจำเลยนำไปฟ้องยังศาลแขวง ศาลแขวงก็บังคับให้ตามคำฟ้องของจำเลยไม่ได้ รูปคดีต้องถือว่าข้อต่อสู้ที่จำเลยฟ้องแย้งเป็นแต่เพียงข้อต่อสู้ฟ้องเดิมของโจทก์เท่านั้น

7. กำหนดเวลาในการยื่นฟ้องแย้ง¹

เรื่องกำหนดเวลาในการยื่นฟ้องแย้งนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง มาตรา 177 วรรคสาม บัญญัติแต่เพียงว่าจำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าถ้าจำเลยไม่ประสงค์ที่จะฟ้องแย้ง แต่จะเป็นโจทก์ฟ้องโจทก์เดิมเป็นจำเลยอีกคดีหนึ่งต่างหากก็ย่อมทำได้

ฟ้องแย้งนี้จำเลยจะฟ้องมาในคำให้การก็ได้ ส่วนฟ้องแย้งหลังจากที่นำคำให้การมายื่นแล้วนั้นทำไม่ได้ แต่สำหรับการฟ้องแย้งเข้ามาในคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การจะทำได้หรือไม่อาจเป็นปัญหา อย่างไรก็ตาม สำหรับปัญหานี้เป็นยุติว่าฟ้องแย้งภายหลัง โดยฟ้องเข้ามาในคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การนั้นทำได้ นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 629/2524 จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสาม หรือจะฟ้องแย้งมาในคำร้องขอแก้คำให้การตามมาตรา 179(3) ก็ได้ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาจ้าง โจทก์ทำไม้แฉ่วถางป่าในบริเวณอ่างเก็บน้ำ ขอให้บังคับจำเลยใช้ค่าเสียหาย จำเลยให้การว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญาไม่ทำไม้ภายในกำหนด ครั้นตอนขึ้นสองสถาน จำเลยฟ้องแย้งมาในคำร้องขอแก้ไขคำให้การ โดยจำเลยแนบคำให้การฟ้องแย้งมาพร้อมกับคำร้อง เมื่อคำให้การฟ้องแย้งดังกล่าวมีข้อความระบุข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ โดยให้รายละเอียดว่าโจทก์ผิดสัญญาทำไม้และแฉ่วถางป่าได้เท่าใด คงเหลืออยู่เท่าใด ทำให้จำเลยได้รับความเสียหายอย่างไร คิดเป็นจำนวนเงินค่าเสียหายเท่าใด เป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้ออ้างเพื่อหักล้างข้อหาของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตามบทบัญญัติมาตรา 179(3) จึงเป็นฟ้องแย้งในคำคู่ความที่ยื่นต่อศาลเมื่อตั้งประเด็นไว้แล้ว ชอบที่จะรับคำร้องขอแก้ไขคำให้การของจำเลยเป็นฟ้องแย้งได้

แต่ถ้าจะคิดในทางที่ว่า การขอเพิ่มเติมคำให้การนั้น เมื่อศาลสั่งรับไว้ย่อมเป็นคำให้การส่วนหนึ่งเหมือนกันก็ควรฟ้องแย้งโดยวิธีเพิ่มเติมคำให้การได้ด้วยตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1300/2503 ในฎีกานั้นนอกจากจะเป็นตัวอย่างของการฟ้องแย้งโดยวิธีขอเพิ่มเติมคำให้การแล้วยังเป็นตัวอย่างของการฟ้องแย้งก็เป็นคำฟ้อง จึงตกอยู่ในบังคับมาตรา 55

“โจทก์ฟ้องว่า จำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์ ต่อมาจำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องขอเพิ่มเติมคำให้การจะฟ้องแย้งว่า โจทก์ละเมิดสิทธิของบุตรจำเลยที่ 1 ซึ่งอยู่ในความปกครองของจำเลยที่ 1 เรื่องนี้จำเลยที่ 1 มิได้ยื่นคำร้องเข้ามาในฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบ

¹ ประพนธ์ ศาตะมาน, ศาสตราจารย์, อ้างแล้ว หน้า 158.

กรรมของบุตรโดยร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความ แต่กระทำโดยเพิ่มเติมคำให้การและฟ้องแย้ง ในฐานะส่วนตัวที่ถูกโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 จะอาศัยสิทธิของบุตรซึ่งเป็นบุคคลอื่นมา ฟ้องแย้งโจทก์ไม่ได้ ถ้าโจทก์ละเมิดสิทธิของบุตรจำเลยประการใดก็ชอบที่บุตรของจำเลย หรือผู้มีอำนาจแทนที่จะฟ้องร้องเป็นอีกส่วนหนึ่ง”

8. การตรวจและสั่งฟ้อง

ฟ้องแย้งก็เป็นฟ้อง ศาลจึงตรวจคำฟ้องแย้งเช่นเดียวกับฟ้องธรรมดาตาม หลักเกณฑ์ของ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 18 หากถูกต้องตามมาตรา 18 จะต้องตรวจต่อไปด้วยว่า ฟ้องแย้งนั้นเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ หรือไม่ เพราะมาตรา 179 วรรคท้าย บัญญัติเช่นนั้น ถ้าฟ้องแย้งชอบดั่งที่กล่าวมา ศาล จะต้องรับฟ้องแย้งไว้ตามมาตรา 177 วรรคสี่ แต่ถ้าฟ้องแย้งเป็นเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับฟ้อง เดิม มาตรา 177 วรรคสาม บัญญัติวิธีการสั่งฟ้องแย้งว่าต้องสั่งให้จำเลยไปฟ้องเป็นคดี ต่างหาก และการสั่งเช่นนี้มีผลเท่ากับสั่งไม่รับคำคู่ความ จำเลยจึงอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้น ได้ทันที ในการสั่งรับฟ้องแย้งนั้นปกติฟ้องแย้งจะรวมเป็นคำให้การ ศาลจึงต้องสั่งฟ้องแย้ง แยกกับคำให้การ เช่น “รับเป็นคำให้การ แต่ฟ้องแย้งไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมจึงให้ไปฟ้องเป็น คดีต่างหาก” ถ้าคำให้การยื่นเกินกำหนดก็ต้องสั่งยกทั้งหมด

9. สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีที่มีฟ้องแย้ง

การอุทธรณ์ฎีกาในคดีที่มีการฟ้องแย้ง คดีใดที่จำเลยใช้สิทธิฟ้องแย้งด้วยนั้น ศาลต้องวินิจฉัยคดีนั้นเป็นสองคำฟ้องด้วยกัน เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีมีทุนทรัพย์ และจำเลยก็ฟ้องแย้งเป็นคดีมีทุนทรัพย์เช่นกัน ดังนั้นในเบื้องต้นแรกเห็นได้ว่าคู่ความจะต้อง เสียค่าขึ้นศาลด้วยกันทั้งสองฝ่าย และถ้าคดีมีอุทธรณ์ฎีกาจะอุทธรณ์ฎีกาในปัญหา ข้อเท็จจริงได้เพียงใดหรือไม่ ศาลฎีกาได้วางหลักไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 883/2515 และ คำพิพากษาฎีกาที่ 1437/2515 ว่า “คดีโจทก์ฟ้องจำเลย และจำเลยฟ้องแย้งขึ้นมานั้น จะอุทธรณ์ฎีกาได้เพียงใด หรือไม่ ต้องแยกพิจารณาคณะละส่วน แม้คดีมีโจทก์ฟ้องจะ ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่คดีที่จำเลยฟ้องแย้งศาลไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริงก็ได้”

เมื่อศาลต้องพิจารณาคดีที่มีการฟ้องแย้งเป็นสองคำฟ้อง หรือนัยหนึ่งต้องแยก เป็นคนละคดีด้วยแล้ว ก็จะถือเอาทุนทรัพย์จากสองคดีมารวมกันในการพิจารณาว่าจะ อุทธรณ์ฎีกานั้น ต้องห้ามตามมาตรา 224, 248 ได้หรือไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 452/2512)

บทที่ 2 การหักหนี้

เรื่องการหักหนี้ นั้น มีกล่าวไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 341 ถึงมาตรา 348 ซึ่งในกฎหมายเรียกว่า “หักกลบลบหนี้” ดังที่ ป.พ.พ. มาตรา 341 บัญญัติไว้ว่า ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกัน โดยมูลหนี้อันเป็นวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดจะชำระแล้ว ลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยการหักกลบลบหนี้ได้เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ฝ่ายหนึ่งจะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบหนี้ได้

ตามธรรมดาหนี้ที่จะหักกลบลบหนี้กันได้ มักจะเป็นหนี้ที่ชำระกันเป็นจำนวนเงิน ส่วนหนี้ที่ชำระด้วยทรัพย์สินอย่างอื่น จะหักกลบลบกันได้ก็แต่เฉพาะทรัพย์สินที่โดยปกติอาจใช้ของอันเป็นประเภทและชนิดเดียวกัน มีปริมาณเท่ากันแทนกันได้ เช่น ก. ส่งน้ำมันเบนซินตราสามทหารให้แก่ ข. 60 ปีบ และในขณะเดียวกัน ข. ก็มีหน้าที่จะต้องส่งน้ำมันเบนซินตราสามทหารให้แก่ ก. 60 ปีบเช่นเดียวกัน เช่นนี้ก็สามรถหักกลบลบหนี้กันได้ ถ้าเป็นน้ำมันเบนซินคนละตราแล้ว ก็หักกลบลบกันไม่ได้

ถ้าเป็นในกรณีที่โจทก์จำเลยต่างเป็นหนี้ซึ่งกันและกัน และหนี้ทั้งสองรายนี้อยู่ในสภาพที่จะหักกันได้ตามหลักว่าด้วยการหักกลบลบหนี้ตาม ป.พ.พ. แล้ว เวลาจำเลยให้การจำเลยอาจยกข้อนี้ขึ้นกล่าวในคำให้การขอหักหนี้ได้ แต่ถึงแม้จะไม่กล่าวไว้ในคำให้การ สิทธิที่จะหักกลบลบหนี้ก็ยังไม่สูญไปไม่ เป็นแต่ว่าการขอไว้ในคำให้การ อาจทำให้ไม่ต้องโต้เถียงกันในชั้นหลัง ถ้าโจทก์ไม่ยอมรับในข้อที่จำเลยขอหักหนี้ ศาลก็จะได้พิจารณาชี้ขาดเสียทีเดียวว่าจำเลยมีสิทธิขอหักหนี้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น แดงเป็นโจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้จากดำ 6,000 บาท ถ้าแดงได้ซื้อสิ่งของเชื่อไปจากร้านดำเป็นเงิน 3,000 บาท และถึงกำหนดแล้วแดงก็ไม่ชำระดำก็ทำคำให้การขอหักเงิน 3,000 บาทที่แดงเป็นหนี้ อยู่ จากจำนวนเงิน 6,000 บาท ที่แดงฟ้องเรียกได้

อนึ่ง โดยเหตุที่หนี้ซึ่งหักกันได้ นั้น ต้องเป็นหนี้ที่แน่นอน ฉะนั้น หนี้ที่จำเลยจะขอหักจึงต้องเป็นหนี้ที่แน่นอนด้วย และหนี้ที่โจทก์ฟ้องก็ต้องเป็นหนี้ที่แน่นอนเหมือนกัน

ทั้งยังต้องเป็นหนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้วอีกด้วย เช่น ถ้าโจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในการที่จำเลยขับรถชนโจทก์ จำเลยจะขอหักหนี้ที่โจทก์กู้เงินจากจำเลยไปไม่ได้ เพราะค่าสินไหมทดแทนที่โจทก์ฟ้องจำเลยยังเป็นหนี้ที่ยังไม่แน่นอน

เรื่องการขอหักหนี้ที่กล่าวมานี้ เท่ากับเป็นการคิดบัญชีหนี้สินที่มีต่อกัน แทนการที่จะต้องส่งทรัพย์สินต่อกันและกัน อันจะเป็นการเสียเวลาโดยไม่จำเป็น และมีใช่เป็นเรื่องที่จำเลยเรียกร้องทรัพย์สินเงินทองอะไรจากโจทก์ หากเป็นสิทธิของจำเลยตามกฎหมายที่จะขอหักกลบลบหนี้ได้เท่านั้น ฉะนั้นจึงเป็นเพียงคำให้การในคดี ไม่ถือว่าเป็นการฟ้องแย้งหรือเป็นการฟ้องร้องโจทก์ จำเลยจึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในจำนวนเงินที่ขอหักหนี้ดังกล่าวนี้

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาในเรื่องนี้ เช่น

คำพิพากษากฎีกาที่ 609/2521 วินิจฉัยว่า นอกจากจำเลยจะให้การปฏิเสธแล้ว จำเลยยังมีสิทธิหักกลบลบหนี้และฟ้องแย้งได้ เมื่อเช็คที่จำเลยชำระหนี้ถึงกำหนดแล้ว โจทก์มาซื้อสินค้าจากจำเลยอีก จำเลยขอหักกลบลบหนี้ กับให้โจทก์ใช้หนี้แก่จำเลยได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 644/2522 วินิจฉัยว่า จำเลยให้การต่อสู้คดีขอหักกลบลบหนี้ ค่าน้ำมันของโจทก์กับค่ากระแสไฟฟ้าของจำเลย โจทก์เบิกความว่าโจทก์เป็นลูกหนี้ค่ากระแสไฟฟ้าของจำเลย ได้หักกลบลบหนี้กันแล้ว คงเป็นหนี้ตามจำนวนที่ฟ้อง ดังนี้ เป็นหนี้ที่โจทก์ปฏิเสธจึงมีข้อต่อสู้ หักกลบลบหนี้กันไม่ได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1190/2526 โจทก์และจำเลยต่างมีความผูกพันในอันที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่กันและกัน เมื่อหนี้ของทั้งสองฝ่ายต่างถึงกำหนดแล้ว ย่อมจะหักกลบลบกันได้ โดยจำเลยไม่ต้องฟ้องโจทก์เป็นคดีใหม่หรือฟ้องแย้ง เพราะโจทก์มีความผูกพันจะต้องชำระหนี้ให้แก่จำเลยตามสัญญาค้ำประกัน ส่วนจำเลยก็มีความผูกพันจะต้องชำระเงินให้แก่โจทก์ตามตัวสัญญาใช้เงิน ทั้งการที่ได้มีการมอบตัวสัญญาใช้เงินตามสัญญาค้ำประกันก็มีใช่เป็นเครื่องแสดงเจตนาของคู่กรณีว่าจะมิให้นำ ป.พ.พ. มาตรา 341 มาใช้บังคับ

สรุป การฟ้องแย้งคือการฟ้อง ซึ่งจำเลยกลับฟ้องโจทก์โดยฟ้องในคดีเดียว ขอให้โจทก์รับผิดชอบ กล่าวคือ โจทก์เป็นผู้เริ่มคดีก่อน เมื่อโจทก์ฟ้องแล้ว จำเลยจึงได้ฟ้องบ้างในคดีเดียวกัน โดยกล่าวรวมมาในคำให้การ จะฟ้องแย้งได้ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการคือ

- ก. ต้องมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่
 - ข. ต้องมีฟ้องเดิม
 - ค. ฟ้องแย้งนั้นต้องเกี่ยวกับฟ้องเดิม
- จำเลยเป็นผู้มีสิทธิฟ้องแย้งและฟ้องโจทก์ในคดีเดิมเป็นจำเลย